

Nők és szörnyetegek

Az istenekkel és szörnyekkel való intimitás a kortárs mitológiai újraértelmezésekben

- szerző neve: Le Julianna Phuonglinh
- intézmény, kar: Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi kar
- szak, specializáció, évfolyam: szabad bölcsészet, esztétika, harmadik évfolyam
- témavezető neve, fokozata, beosztása: Nemes Zoltán Márió, egyetemi adjunktus, oktató
- kézirat lezárásának dátuma: 2025.01.08.

TARTALOM

1. BEVEZETÉS – Határok és identitások: A patriarchális struktúrák és a női szubjektum szimbolikája a mitológiában és a kultúrában.....	2
2. A szörny, abjekció és a társadalmi határok: A női identitás és kultúra átalakítása.....	6
3. A hagyományos narratívák kritikája.....	9
a. Pandora: A kíváncsiság és a férfiak hatalmának szimbóluma	10
b. Médeia: A férfiak ellenállásának és a női bosszú szimbóluma.....	10
c. Kírké és a Gorgók: A varázslás és a transzformáció szimbolikája	11
d. Héra és Zeusz kapcsolata: A férfiak dominanciája az isteni szférában	11
e. Persephoné mítosza: A női autonómia hiánya.....	12
f. Amazonok és a lázadás határai.....	12
g. A patriarchális rend megerősítése a mitológiai narratívákban.....	12
4. Az intimitás diskurzusa: filozófiai és esztétikai megközelítések a személyes és társadalmi határok átlépésében	13
a. Intimitás és a szörnyek a mitológiában	14
b. A nő és a szörnyeteg intimitása mint tiltott vagy destruktív kapcsolat	14
5. A nő-szörny kapcsolatok újragondolása	15
a. A határok feloldása: Az emberi és nem emberi, női és szörnyeteg, társadalmi és transzcendens közötti határok lebontása.	17
6. Kulturális és társadalmi implikációk	19
7. Guillermo del Toro: A víz érintése című filmjének elemzése	22
a. A női szubjektum és a szörny közötti intimitás	22
b. Az intimitás politikája és a víz szimbolikája.....	23
c. Mitológiai háttér és kortárs újraértelmezés	23
d. Filmtörténeti kontextus: a szörnyeteg alakjának evolúciója.....	23
e. Kapcsolat a kortárs mitológiai újraértelmezésekkel.....	24
8. Judy Chicago: The Dinner Party című műalkotásának elemzése	24
a. A műalkotás kontextusa.....	24
b. A háromszög mint szimbolika.....	25
c. Az anyaghasználat és a kézművesség	25
d. A női identitás és intimitás megjelenítése	25
e. Mitológiai és történelmi reflexiók.....	25
f. Kapcsolat a feminista művészeti mozgalmakkal.....	26
9. ÖSSZEFOGLALÁS - Határok újragondolása a szörnyek és női szubjektumok narratíváiban....	26
IRODALOMJEGYZÉK.....	28

1. BEVEZETÉS – Határok és identitások: A patriarchális struktúrák és a női szubjektum szimbolikája a mitológiában és a kultúrában

A patriarchális társadalmi struktúrák és a nemi szerepek mélyen gyökereznek az emberi kultúra történetében, különösen az ókori mitológiák narratíváiban, amelyek a hatalom, az identitás és az alávetettség mechanizmusait közvetítik. A hagyományos mitológiákban a női szereplők gyakran csupán áldozatok, passzív alanyok vagy tárgyak, míg a szörnyek a férfias agresszió és a félelem szimbólumai. Ezzel szemben a kortárs művészeti alkotások új módon közelítenek ezekhez a dinamikákhoz, átalakítva a női szerepeket és a szörnyeteg fogalmát. Kutatásomban arra keresem a választ, hogyan válik az intimitás a hatalom, a vágy és az identitás kifejezésének új formájává, és hogyan formálja ez a diskurzus a társadalmi normák és identitások újraértelmezését.

A kutatás alapvető kérdései között szerepel, hogy miként szólnak bele ezek az újraértelmezések a női szerepek szélesebb társadalmi diskurzusába, valamint hogy az istenekkel és szörnyekkel való intimitás ábrázolása milyen esztétika, etikai és politikai lehetőségeket nyit meg. Hipotézisem szerint a kortárs mitológiai alkotásokban a patriarchális narratívák kritikáján túl új utakat kínálnak a női szubjektum és a hatalmi struktúrák radikális újragondolására. E keretben Judith Butler performativitás-elmélete¹, Julia Kristeva abjekciófogalma², valamint a mitológiai narratívák feminista kritikája segíti a jelenségek mélyebb megértését. A kutatásom célja, hogy megvilágítsa, miként alakulhatnak át ezek a mitológiai történetek olyan eszközökké, amelyek az egyenlőtlenségek dekonstrukcióját és egy nyitottabb jövő képét támogatják.

A hagyományos mitológiák, mint az ókori görög, indiai vagy más kultúrák történetei, nem csupán a művészet és az irodalom kiemelkedő alkotásai, hanem társadalmi jelentőségük is meghatározó volt. Ezek a mítoszok szorosan összefonódtak a patriarchális társadalmi struktúrák megerősítésével, amelyek a nemek közötti hierarchiát természetes és változhatatlan rendként ábrázolták. Az ilyen narratívák nem passzívan tükrözték a társadalmi valóságot, hanem aktív szerepet játszottak annak formálásában és fenntartásában. A mitológiákban megjelenő isteni és emberi szereplők, a köztük zajló konfliktusok és az ezekből levont erkölcsi tanulságok az emberek mindennapi életének meghatározó részévé váltak.

A mitológiai történetek vallási, filozófiai és kulturális keretként szolgáltak, amelyek mélyen befolyásolták az adott társadalmak kollektív tudatát. Nemcsak esztétikai élményt nyújtottak, hanem a világ értelmezésének alapját is jelentették. Az isteni akarat manifesztációiként

¹ Judith Butler, *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity* (New York: Routledge, 1999).

² Julia Kristeva, *Powers of Horror: An Essay on Abjection*, ford. Leon S. Roudiez, *European Perspectives* (New York: Columbia University Press, 2024).

bemutatott patriarchális struktúrák „isteni” vagy „természetes” eredetüként jelentek meg, amelyek így megkérdőjelezhetetlen alapként szolgáltak a társadalmi rend fenntartásához. Az ilyen történetekben szereplő nőalakok – legyenek akár istennők, halandó nők vagy más szimbolikus figurák – meghatározott szerepmintákat közvetítettek. Ezek a minták általában a női kötelességeket hangsúlyozták, különösen a család, a házasság és a szexualitás terén, miközben erőteljesen korlátozták a női autonómiát és társadalmi mobilitást.³

Az ilyen narratívák hatása azonban nem korlátozódott a vallási és kulturális keretekre. A mitológiák értékrendszere mélyen áthatotta a jogi, politikai és szociális struktúrákat is, amelyek a mítoszok által sugallt normákra épültek. A nők ábrázolása a mitológiákban nemcsak az egyének számára adott útmutatást a viselkedési normák tekintetében, hanem kollektív szinten is megerősítette a patriarchális rendet.⁴ A történetek szimbolikus és narratív eszközökkel érvényesítették a társadalmi hierarchiákat, miközben az emberek tudatában mélyen gyökerező normákká váltak.⁵

A patriarchális struktúrák legitimációja különösen élesen kirajzolódik azokban a mitológiai narratívákban, amelyekben a női alakok passzív szenvedőként, erkölcsi etalonként, vagy a férfi hőstettek katalizátoraként jelennek meg.⁶ Ezek a narratívák implicit módon azt az üzenetet közvetítették, hogy a női engedelmesség, tisztaság és erényesség az erkölcsi rend alapja, míg a női autonómia vagy függetlenség veszélyforrásként lett ábrázolva. Ezzel szemben a férfiak által megtestesített rend, hatalom és kontroll a társadalom stabilitásának természetes és pozitív biztosítékaként tűnt fel.⁷

A mítoszok szimbolikus ereje abban rejlik, hogy a nemi szerepek és hatalmi viszonyok megerősítése nem közvetlen, hanem allegorikus és szimbolikus szinteken történik. Az ilyen történetek nem egyszerűen rögzítették a nemek közötti hierarchiákat, hanem időtálló üzenetökké váltak, amelyek generációkon átívelően formálták a társadalmi normákat. A patriarchális rend fenntartása így nemcsak a politikai és gazdasági struktúrákon, hanem a mitológiai narratívák által közvetített mély kulturális jelentéseken is alapult.⁸ Ezek a történetek azonban nem csupán a múlt társadalmi valóságát tükrözték. Aktív részesei voltak a társadalmi normák újratermelésének, amely a patriarchális értékeket életben tartotta és igazolta azok folytonosságát. A

³ Mary Beard, *Women & Power: A Manifesto*, First American edition (New York, N.Y London: Liveright Publishing Corporation, a Division of W.W. Norton & Company, 2017).

⁴ Simone de Beauvoir, Constance Capisto-Borde, és Sheila Malovany-Chevallier, *The Second Sex*, First Vintage Books ed (New York: Vintage Books, 2011).

⁵ Clifford Geertz, *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*, 4. [print] (London: Fontana Press, 1993).

⁶ Gerda Lerner, *A Criação Do Patriarcado: História Da Opressão das Mulheres Pelos Homens* (São Paulo: Pensamento-Cultrix, Editora, Ltda, 2020).

⁷ Joseph Campbell, *The Hero with a Thousand Faces* (London: Fontana, 1993).

⁸ Umberto Eco, *The Open Work* (London: Hutchinson Radius, 1989).

mitológiai narratívák olyan normatív kereteket erősítettek meg, amelyek a női szereplők alávettségét a természetes rend megnyilvánulásaként ábrázolták, míg a férfi szereplők hősiességét és hatalmát a társadalmi stabilitás és rend fenntartásának zálogaként jelenítették meg. Ezek a mintázatok hosszú távon mély hatást gyakoroltak az egyének identitáskonstrukciójára, viselkedésmintáira és társadalmi helyzetére, ezáltal alapvetően hozzájárulva a patriarchális társadalmi struktúrák fennmaradásához és reprodukciójához. A mitológiai narratívák elemzése tehát kulcsfontosságú annak megértéséhez, hogy a patriarchális társadalmi struktúrák nem statikusak, hanem folyamatosan újraképződnek a kulturális narratívák által.

Ezeknek a normatív kereteknek az újragondolása különösen fontos szerepet játszik a kortárs kritikai elméletekben. Judith Butler performativitás-elmélete például radikálisan új megközelítést kínál a nemi identitás és a női szubjektum értelmezésére. Butler alapvető tézise szerint a nemi identitás nem veleszületett, természetes tulajdonság vagy belső lényeg, hanem performatív aktusok, ismétlődő társadalmi gyakorlatok és diskurzusok eredménye. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity* (1999) című művében Butler azt állítja, hogy a „nőieség” és „férfiasság” nem előre adott, biológiai vagy megkérdőjelezhetetlen társadalmi kategóriák, hanem ismétlődő, kulturálisan előírt cselekvések és diskurzusok által konstruálódnak. Az identitás tehát nem statikus vagy lényegi, hanem dinamikusan formálódó és kontextuálisan meghatározott.⁹

Butler megközelítése dekonstruálja azokat a hagyományos elképzeléseket, amelyek a nemi identitást biológiai meghatározottságra vagy társadalmi szerepekre építik. Ehelyett azt hangsúlyozza, hogy a nemi identitás folyamatként értelmezendő, amelyben az egyének performatív aktusai – például öltözködési és viselkedési minták – a társadalmi normák által meghatározott keretek között jönnek létre. Ezek az aktusok ugyan „természetesnek” tűnhetnek, de valójában kulturálisan előírtak, és a társadalmi normák folyamatos újratermelésének eszközei. Butler elmélete ezért alapvetően kérdőjelezi meg a nemi identitás stabilitásának és homogenitásának hagyományos elképzelését.¹⁰

Ez az új megközelítés különösen fontos a női szubjektum újragondolásában. Butler kritikával illeti azokat a feminista megközelítéseket, amelyek feltételezik, hogy létezik egy univerzális „női tapasztalat”. Ehelyett hangsúlyozza, hogy a nemi identitás különböző társadalmi, kulturális és történeti kontextusokban eltérő formában nyilvánul meg, és folyamatosan átalakuló jelenség. Ez a perspektíva újabb és újabb lehetőségeket kínál, különösen a marginalizált csoportok

⁹ Butler, *Gender Trouble*, 22–30.

¹⁰ Butler, 34–36.

számára, akik képesek lehetnek az uralkodó narratívák kritikájára és alternatív identitások megalkotására.

A performativitás-elmélet relevanciája a művészetekben és az irodalomban is erőteljesen megjelenik, ahol a női identitás ábrázolásának elemzése megmutathatja, hogyan viszonyulnak ezek az ábrázolások a társadalmi normákhoz. Butler elmélete alapján a művészeti és irodalmi alkotásokban a női karakterek ábrázolása nem csupán a kulturális normák tükröződéseként értelmezhető, hanem azok kritikájaként és újraértelmezéseként is. Az olyan narratívák, amelyek a nemi identitás fluiditását hangsúlyozzák, aktívan hozzájárulhatnak a patriarchális diskurzusok destabilizálásához. A női szubjektum újragondolása tehát esztétikai, etikai és politikai dimenzióban is jelentős, hiszen lehetőséget kínál a társadalmi normák és hatalmi struktúrák kritikájára, és hozzájárulhat egy inkluzívabb és sokrétűbb identitásfelfogás megteremtéséhez.

Judith Butler performativitás-elmélete alapjaiban kérdőjelezi meg a nemi identitás esszencialista és merev kategóriákra épülő megközelítését, amely évszázadokon keresztül meghatározta a mitológiai narratívákban ábrázolt szereplők dinamikáját. A hagyományos mitológiákban a női szereplők gyakran statikus, előre meghatározott társadalmi normák szerint jelennek meg. Butler elmélete azonban rámutat arra, hogy a nemi identitás nem egy előre adott lényegi tulajdonság, hanem performatív aktusokból, társadalmi gyakorlatokból és diskurzusokból álló folyamat. Ez az elmélet nem csupán azt teszi lehetővé, hogy a patriarchális mítoszokban rögzült nemi szerepeket dekonstruáljuk, hanem azt is, hogy megértsük: ezek a történetek miként járultak hozzá a patriarchális társadalmi struktúrák természetesként való bemutatásához, és hogyan váltak a nemi hierarchiák hosszú távú megerősítőivé.

Butler performativitás-elmélete tehát fontos elméleti alapot kínál a kortárs mitológiai narratívák elemzéséhez, különösen a női szereplők és a szörnyek közötti dinamikák újraértelmezésében. A kutatás szempontjából jelentőséggel bír, hogy ez az elmélet nemcsak a női szubjektum statikus ábrázolásait kérdőjelezi meg, hanem arra is rámutat, hogy a női identitás miként válhat fluid, újraírható és alternatív módon reprezentálható tényezővé. Azáltal, hogy Butler hangsúlyozza a nemi identitás performatív jellegét, lehetőséget ad arra, hogy a mitológiai történetekben megjelenő hagyományos szerepeket radikális kritikának vessük alá, és megmutassuk, hogy a nemi szerepek nem statikus kategóriák, hanem társadalmi és kulturális konstrukciók, amelyek destabilizálhatók. E destabilizáció különösen releváns a kortárs irodalom és művészet szempontjából, amely a mitológiai motívumok újraértelmezésével nemcsak a patriarchális normák kritikáját valósítja meg, hanem új esztétikai és politikai lehetőségeket is teremt a női szubjektum, a hatalom és a vágy ábrázolására.

Ez a megközelítés különösen fontos abban a kontextusban, amelyben a kutatás elhelyezkedik: hogyan alakítják át a kortárs műalkotások a mitológiai narratívák női és szörnyekkel kapcsolatos dinamikáit, és hogyan szólnak bele ezek az újraértelmezések a női szerepek és a „szörnyeteg” fogalmának tágabb társadalmi diskurzusába. Butler elméletének alkalmazása segíthet megérteni, hogy a kortárs alkotások miként bontják le a mitológiai hagyományok által megmerevített patriarchális kereteket, miközben új módon tárják fel a hatalom, a vágy és az identitás kérdéseit. Ez a keret nemcsak a női szubjektum ábrázolásának új esztétikai lehetőségeit kínálja, hanem a társadalmi normák kritikájának és az identitás újraértelmezésének politikai tétjeit is.

2. A szörny, abjekció és a társadalmi határok: A női identitás és kultúra át- alakítása

A szörnyek fogalma, mint a társadalmi rendek, normák és identitások szimbolikus megkérdőjelezése, szoros kapcsolatban áll azokkal az elméletekkel, amelyek a társadalmi határok, a nemi identitás és a kulturális normák átrendeződését vizsgálják. Judith Butler performativitáselmélete, alapvető kiindulópontot ad annak megértésében, hogyan formálódnak és hogyan lépnek át a szubjektumok a normatív társadalmi határokon. Ebben a kontextusban a szörnyek fogalmának vizsgálata különösen fontos, hiszen a szörnyek olyan entitások, amelyek folyamatosan átlépik a kulturálisan és társadalmilag meghatározott határokat, éppen úgy, ahogy a performatív identitások esetében a normákat és elvárásokat megszegő cselekvések is folyamatosan újraírják a határokat, miközben új jelentéseket adnak azoknak.

A szörnyek nem csupán a testi, hanem a kulturális és szociális határokon átlépő entitások, amelyek a társadalmi elvárások és a normák átrendeződésére utalnak. Az identitás tehát nem csupán individuális belső érzetek összessége, hanem folyamatosan és performatívan megjelenik a kultúrában, amelyet olyan lények is képesek átformálni, mint a szörnyek. Ahogyan Butler a normák átlépését és újraalkotását hangsúlyozza, úgy a szörnyek is ugyanígy képesek az identitások és a határok újradefiniálására. Az abjekció fogalmának tisztázása Kristeva elmélete¹¹ révén ad további segítséget annak megértésében, hogyan lépnek át a szörnyek a normák határain, és hogyan jelennek meg a kultúrában az abjekció szimbolikus megjelenítéseként.

Kristeva abjekcióelmélete kulcsfontosságú ahhoz, hogy a szörnyek fogalmát a társadalmi határok átlépése és a nemi identitások megsértésének szimbólumaként értsük meg. A szörnyek, mint abjekciók, azokat a dolgokat jelölik, amelyek a társadalom számára „elfogadhatatlanok” vagy „elviselhetetlenek”. A szörny tehát nem csupán egy borzalmas lény, hanem egy

¹¹ Kristeva, *Powers of Horror*.

szimbolikus figura, amely arra mutat, hogy a társadalmi normák mögött mindig ott rejlenek azok a határok, amelyeket az emberek elutasítanak, ugyanakkor éppen ezek a határok azok, amelyek az identitások és a társadalmi rendek fenntartását szolgálják. Kristeva elmélete szerint az abjekció olyan pszichológiai és kulturális folyamat, amely során elutasítjuk mindazt, ami nem illeszkedik a saját identitásunkba, legyen szó a testről, a lélekről vagy a társadalmi normákról. A szörnyek így a társadalmi rend megzavarására szolgálnak, hiszen ők azokat az entitásokat jelölik, amelyek képesek átlépni a társadalom számára meghatározott határokat, és amelyeket éppen az abjekció révén „undorként” vagy „szörnyként” élünk meg.¹²

Ez az átlépés a szörnyek esetében nem csupán fizikai határokat érint, hanem mentális, kulturális és nemi határokat is. A szörnyek éppen azért, hogy elutasítsák a társadalom által elfogadott normákat, azt is megkérdőjelezzik, hogy mi számít „normálisnak” és mi az, ami „elfogadhatatlan” vagy „elviselhetetlen”. Kristeva szerint a szörnyek, mint abjekciók, képesek felfedni azokat a rejtett, elnyomott igazságokat, amelyek a társadalmi rendben elfojtódhatnak, miközben saját létezésükkel elismerik a határokat, a különbségeket és az idegenség fontosságát. A szörny tehát nemcsak a normák átlépése révén válik jelentőssé, hanem éppen azért, hogy a társadalmi rendben való elhelyezkedése lehetetlenné válik, hiszen a szörnyek folyamatosan újraírják a határokat, és a társadalom számára fenyegetésként jelennek meg.¹³

Az abjekcióval és a szörnyekkel való kapcsolat kulcsszerepet játszik a női identitás újraértelmezésében is. A női test és a női szerepek a patriarchális társadalomban gyakran szimbolikus határokat alkotnak, amelyeket a férfiak dominanciája határoz meg. A női test, különösen a reprodukív aspektusa, olyan szférát képvisel, amely a társadalmat az abjekcióval szembesíti. A terhesség, a szülés és a menstruáció, mind olyan fiziológiai folyamatok, amelyek gyakran a szörnyekkel kapcsolatosan jelennek meg, mivel a társadalom számára „elviselhetetlenek” és „elfogadhatatlanok”. A női test abjekcióként való megjelenése tehát nemcsak a szörnyek, hanem az abjekciók kultúráját is megidézi, amely Kristeva elméletében a test és a kultúra határainak meghatározását kérdőjelezi meg. A szörnyek és a női test közötti kapcsolat abban is megnyilvánul, hogy a nők gyakran a normákat átlépő entitásként jelennek meg, mivel azok a szerepek, amelyeket a patriarchális társadalom a nőktől elvár, gyakran alárendelt, passzív vagy másodlagos pozíciókat képviselnek.¹⁴

Ez a perspektíva a szörnyekre és az abjekciókra a női identitás újragondolásához vezethet. Kristeva elmélete segíthet abban, hogy új női identitásokat hozzunk létre, amelyek képesek

¹² Kristeva, 23–33.

¹³ Kristeva, 160–64.

¹⁴ Kristeva, 2–14.

átlépni a patriarchális diskurzusok határait. Az abjekcióval való konfrontáció lehetőséget ad arra, hogy a női testet, amelyet a patriarchális társadalom gyakran elnyom vagy elutasít, újraértelmezzük, és az abjekció aktusát a női szubjektum megerősítésére használjuk. A női test tehát nem csupán a patriarchális elnyomás szimbólumaként, hanem a szörnyekhez hasonlóan a normák és határok átlépőjeként is értelmezhető. Kristeva és Cohen elméletei révén a női identitás és a szörnyek közötti kapcsolat új lehetőségeket kínál a szubjektivitás újradefiniálására.

Jeffrey Jerome Cohen *Monster Culture* című esszéje¹⁵ tovább bővíti azt a perspektívát, hogy a szörnyek hogyan szimbolizálják a társadalmi és kulturális normák megsértését. Cohen hét tézise részletesen elemzi, hogyan jelennek meg a szörnyek a társadalmi diskurzusokban, és hogyan váltják fel a normákat és határokat.

Cohen első tézise szerint a szörnyek a „másik”, a normálistól eltérő lények. Ez az eltérés nem csupán a szörnyek testi megjelenésében rejlik, hanem abban a társadalmi és kulturális térben is, amelyben léteznek. A szörnyek a társadalom határain kívül helyezkednek el, és azoknak a dolgoknak a szimbolikus kifejeződései, amelyek kívül esnek a társadalom normáin. A szörnyek, mint kulturális szimbólumok, folyamatosan szembesítenek bennünket az identitásokkal, vágyakkal és törekvésekkel, amelyeket a társadalom elutasít vagy megvet. Cohen elmélete szerint a szörnyek folyamatosan újradefiniálják, mi számít „normálisnak”, miközben a kulturális diskurzust és a társadalmi normákat folyamatosan átrendezik.

A második tézis a szörnyek határátlépéséről szól. Cohen hangsúlyozza, hogy a szörnyek a határok megsértését jelentik – nemcsak a fizikai, hanem a társadalmi és nemi határokat is. Ez a határokon való átlépés különböző kulturális és politikai diskurzusokban új lehetőségeket kínál arra, hogy a normák, amelyek gyakran kizárják vagy elnyomják azokat, akik nem illeszkednek bele, újraértékelésre kerüljenek. A szörnyek tehát nemcsak a társadalmi rendek és a kultúra számára képeznek fenyegetést, hanem lehetőséget is biztosítanak a határok újradefiniálására és az identitások átalakulására. Butler performatív elmélete itt kiegészíthető, hiszen a szörnyek éppúgy performatív aktusok, amelyek folyamatosan újraírják a társadalmi normákat.

A harmadik tézis a szörnyek társadalmi félelmekre adott kivetítéseiről szól. Cohen arra mutat rá, hogy a szörnyek gyakran a társadalom kollektív félelmeit tükrözik. Az olyan társadalmi cselekedetek és identitások, amelyek kívül esnek az elfogadott normákon, például a szexualitás, az etnikai különbségek, vagy a devianciák, szörnyekké válnak, és így válhatnak társadalmi feszültségekké. A szörnyek tehát nem csupán fizikai lények, hanem a társadalom belső határait veszélyeztető elnyomott vágyak és félelmek manifesztációi. Cohen ezzel a tézissel párhuzamba

¹⁵ Jeffrey Jerome Cohen, szerk., *Monster Theory: Reading Culture* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996).

állítható Kristeva abjekcióval¹⁶ kapcsolatos elmélete, amely szerint az elutasított és a társadalom számára nem elfogadható dolgok, mint a testek, a szexualitás vagy a devianciák, a szörnyek formájában öltenek testet. Az abjekció, ahogyan Kristeva fogalmaz, azokat a dolgokat jelöli, amelyek elkerülhetetlenül szembesítenek bennünket a kulturálisan meghatározott határokkal és azok átléphetetlenségével.

A negyedik tézis, amely szerint a szörnyek a kultúra újraértelmezésére irányuló figyelem eszközei, arra világít rá, hogy a szörnyek nemcsak fenyegetést, hanem a társadalmi változásokat is előrevetíthetik. Cohen szerint a szörnyek szimbolikus alakok, amelyek a társadalom normáit és értékeit megkérdőjelezve előmozdítják a kulturális és társadalmi fejlődést. A szörnyek, mint a normákat veszélyeztető entitások, lehetőséget adnak arra, hogy a kultúra és társadalom újra-definiálja önmagát. Az abjekcióval kapcsolatos Kristeva-fogalom ismételten érvényesül, mivel a szörnyek azok a határok, amelyeket a társadalom nem képes vagy nem hajlandó elfogadni, és amelyek új jelentéseket és kulturális paradigmákat szülnek.

Az ötödik, hatodik és hetedik tézis további fontos aspektusokat emelnek ki a szörnyek társadalmi szerepéből, mint például a szörnyek mint a társadalmi rendek és normák folyamatosan átrendeződő kifejeződései, és mint azok az entitások, amelyek képesek előrevetíteni a jövőt és a társadalom radikális átalakulását.¹⁷

A Cohen-i perspektívák tehát szoros kapcsolatban állnak a szörnyek fogalmának abjekcióval és a társadalmi határok átlépésével kapcsolatos elméleteivel. A szörnyek nem csupán a félelmeink, hanem a kultúrával kapcsolatos feszültségeink szimbolikus kifejeződései, amelyek folyamatosan újradefiniálják a társadalmi normákat és identitásokat.

3. A hagyományos narratívák kritikája

A kutatásom egyik központi kérdése, hogy a mitológiai szörnyalakok és női alakok ábrázolása hogyan erősíti meg a patriarchális társadalmi rendet, különösen a női hatalom és szexualitás elnyomásán és démonizálásán keresztül. Mindennek igazolásához természetesen elengedhetetlen, hogy elméleti szinten elmélyedjünk a hagyományos mitológiai történetekben és az azok által ihletett műalkotásokban, miközben feltárjuk a szörnyek és a nők szerepét ezekben a narratívákban. Az általam vizsgált mitológiai történetek, mint Pandora, Médeia, Kirké és a Gorgók, mind olyan narratívákat alkotnak, amelyek a női szubjektumot szörnyetegként, veszélyesként, vagy a patriarchális rend ellenségeként ábrázolják, miközben megerősítik a férfiak hatalmát és

¹⁶ Kristeva, *Powers of Horror*.

¹⁷ Cohen, *Monster Theory*.

a női alávetettséget. E narratívák elemzése segítséget nyújt abban, hogy megértsük, hogyan formálódott a társadalmi rend és a női szerepek diskurzusa a mitológia és a kultúra tükrében, és hogyan hatnak ezek a történetek a női identitás és hatalom megértésére a történelmi és kortárs diskurzusokban.¹⁸

a. Pandora: A kíváncsiság és a férfiak hatalmának szimbóluma

Pandora alakja az egyik legismertebb női szimbóluma az ókori görög mitológiának, és az ő története rendkívüli módon reflektál a női kíváncsiság társadalmi megítélésére. Pandora, mint az istenek által megalkotott első nő, egy szimbolikus eszközként jelenik meg, amely lehetőséget ad arra, hogy a patriarchális társadalom a női kíváncsiságot és tudásszomjat a férfiak hatalmának fenntartásához kapcsolja. A Pandora szelencéjének története, amelyben Pandora kíváncsiságának hatására kinyílik egy szelence, és kiszabadulnak belőle a világ minden bajai, nemcsak a női kíváncsiságot, hanem a női hatalom veszélyességét is szimbolizálja. Pandora, aki képes felfedezni a világ titkait, végül egy csapásra megrontja az emberiséget. E történetben a női kíváncsiság bűnként van ábrázolva, és a férfiak által fenntartott társadalmi rend határainak átlépése mindig katasztrófával zárul. Pandora tehát nem csupán a női szubjektivitás elnyomásának, hanem a férfiak tudásának és hatalmának fenntartásának szimbóluma is. A történet lehetőséget ad arra, hogy a patriarchális társadalom megerősítse a női szereplők alávetettségét, hiszen Pandora szelencéje a férfiak kontrollált tudásának védelmét szimbolizálja.¹⁹

b. Médeia: A férfiak ellenállásának és a női bosszú szimbóluma

Médeia alakja különösen figyelemre méltó, mivel ő egyike azon női mitológiai szereplőknek, akik nemcsak a férfiak hatalmát tagadják meg, hanem aktívan fellázadnak a patriarchális rend ellen. Médeia, aki férje, Iaszón elhagyása után szörnyű bosszút áll rajta, a női haragot, bosszút és érzelmi erőt testesíti meg, melyet a patriarchális társadalom szörnyetegként és veszélyesként ábrázol. A történet szerint Médeia nemcsak elhagyott feleségként, hanem mint a férfiak uralmának ellensége, szörnyű tettekkkel, például saját gyermekeinek megölésével, fejezi ki dühét és fájdalmát. A mitológiai diskurzus szerint a női harag és bosszúvágy nemcsak etikátlan, hanem elnyomásra is méltó, és ezen keresztül a patriarchális társadalom azon félelmét tükrözi, hogy a női erő, hatalom és érzelmek túlzott kifejeződése felboríthatja a társadalmi rendet. Médeia tehát nem csupán a női érzelmek, hanem a női hatalom egy olyan szimbolikus kifejeződése is, amely mindig fenyegetést jelentett a patriarchális normák számára. A történetben a

¹⁸ Kiss Noémi, „UTAZÁS A VASFÜGGÖNYÖN TÚLRA”, 2024, 41.

¹⁹ Vincent Geoghegan, „Pandora’s Box: Reflections on a Myth”, *Critical Horizons* 9, sz. 1 (2008. április 9.): 24–41, <https://doi.org/10.1558/crit.v9i1.24>.

női bosszú elítélése és szörnyeteggé való ábrázolása hozzájárul ahhoz, hogy a patriarchális rend a női hatalmat fenyegetésként kezelje, míg a női alávetettség és passzivitás az ideális női szerep.²⁰

c. Kirké és a Gorgók: A varázslás és a transzformáció szimbolikája

Kirké és a Gorgók, különösen Medúza, a mitológiai szörnyalakok, akik a női hatalom és a férfiak szexualitásának kontrollját, valamint a transzformáció és manipuláció fogalmát hordozzák. Kirké, mint varázslónő, és Medúza, mint a szörnyeteg, a női erő torzítását képviselik, miközben reflektálnak arra, hogy a patriarchális társadalom miként próbálja kontrollálni a női hatalmat és szexualitást. Kirké, aki férfiakat varázsol át állatokká, és Medúza, aki bárkit kővé változtat, egyaránt a női hatalom veszélyességét és a férfiak szexualitásának irányítását szimbolizálják. Medúza története különösen jelentős, mivel ő a férfiak ellen irányuló szexualitás szimbólumává válik, miközben torz és szörnyű külsejével az őszinte női erő megjelenítését is kétségbe vonja. Medúza és a Gorgók tehát nemcsak a női hatalom és szexualitás kontrolljának eszközei, hanem azt a társadalmi diskurzust is megerősítik, hogy a női erő nemcsak veszélyes, hanem azt kontrollálni és elnyomni kell, hogy fenntartsák a patriarchális rendet. A férfiak számára a nők szexualitásának és erejének bármilyen formája szörnyetegként jelenik meg, amely szükségessé teszi a női alávetettség fenntartását.²¹

d. Héra és Zeusz kapcsolata: A férfiak dominanciája az isteni szférában

Héra és Zeusz kapcsolata az egyik legismertebb példája annak, hogy a patriarchális hierarchia még az isteni szférában is természetesnek tekintett. Héra, a házasság és a család istennője, bár hatalmas isteni erővel bír, gyakran szenved férje, Zeusz hűtlenségétől. Az ő történetükben a férfiak hatalma nyíltan érvényesül: Zeusz szabadon cselekedhet, míg Héra reakciója a házasságtörésre csupán bosszúállásra korlátozódik. Héra hatalma nem kiterjed arra, hogy megváltoztassa férje döntéseit, és ennek ellenére ő az istennők közül mégis a házasságot, az anyaságot és a családot képviseli. Ez a dinamika egyértelműen a férfiak dominanciáját tükrözi, hiszen még az istenek között is az ő szabad akaratuk érvényesül, míg a női szereplők, akik a társadalmi normák szerint elvileg alárendelt szerepekben kellene hogy működjenek, csupán reakciók a férfiak cselekedeteire. A Héra és Zeusz közötti kapcsolat tehát a patriarchális rendet legitimálja,

²⁰ D. Tóth Judit, „Médéia, a korinthusi feleség: (Euripidész: Médéia)”, *Studia Litteraria* 56, sz. 1–4 (2017. január 1.), <https://doi.org/10.37415/studia/2017/56/4094>.

²¹ J. N. Bremmer, „Gorgo/Medusa”, in *Oxford Research Encyclopedia of Classics*, by J. N. Bremmer (Oxford University Press, 2015), <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199381135.013.2871>.

és azt a képet erősíti, hogy a férfiak uralma nemcsak a halandók, hanem az istenek között is alapvető és természetes.²²

e. Persephoné mítosza: A női autonómia hiánya

Persephoné története szimbolikusan ábrázolja a női autonómia hiányát és azt, hogy a házasságot, a női test feletti irányítást, gyakran a férfiak érdekei szerint alakították. Persephoné, aki a virágok istennője, az alvilág uralkodójának, Hádésznek áldozatául esik, amikor ő elrabolja és kényszerházasságra kényszeríti. A történetben Persephoné nem szabadon választ, hanem akaratára ellenére kerül az alvilágba, amit az istenek egyszerűen elfogadnak. A női sors, az ő életének alakulása nem a saját kezében van, hanem férfiak (Hádész és más istenek) döntései irányítják. Az alvilágba való kerülés és az onnan való visszatérés ciklikussága pedig az élet természetes ritmusának férfiak általi irányítását hangsúlyozza. A történet azt sugallja, hogy a női test és lélek irányítása, valamint a házasság is a férfiak érdekei szerint alakul, így a női autonómia elnyomása a patriarchális rend fenntartásának egyik kulcseleme.²³

f. Amazonok és a lázadás határai

A görög mitológiában az amazonok alakja érdekes ellenpontot képez, mivel ők olyan női harcosok, akik fellázadnak a patriarchális normák ellen. Azonban még ezek a történetek is a férfiak győzelmével végződnek, például Héraklész vagy Thészeusz kezében. Az amazonok végső veresége azt a tanulságot hordozza, hogy a patriarchális rend elleni női ellenállás kudarcra van ítélve.²⁴

g. A patriarchális rend megerősítése a mitológiai narratívákban

A fenti mitológiai történetek, mind azt a közös témát képviselik, hogy a női szubjektumok, akik hatalmat, kíváncsiságot vagy szexualitást fejtenek ki, mindig valamilyen szörnyeteg-formába öltöztetve jelennek meg. A patriarchális társadalom számára ez az ábrázolás lehetőséget ad arra, hogy a női hatalom bármilyen formáját fenyegetésként értékelje, miközben megerősíti a férfiak dominanciáját és a női alávetettségét. A mitológiai történetek nemcsak a férfiak hatalmát legitimálják, hanem a női erő és szexualitás megnyilvánulásait veszélyesnek és elfogadhatatlannak tüntetik fel. Mindez hozzájárul a társadalmi normák megerősítéséhez, amelyek szerint

²² Carl Kerényi, *Archetypal Images in Greek Religion: 5. Zeus and Hera, Archetypal Image of Father, Husband, and Wife*, Archetypal Images in Greek Religion (Princeton: Princeton University Press, 2015), <https://doi.org/10.1515/9781400869763>.

²³ Norma Goldman és Jacob E. Nyenhuis, *Latin via Ovid: A First Course*, 2nd ed (Detroit: Wayne State University Press, 1982).

²⁴ Ken Dowden, „Amazons”, in *Oxford Research Encyclopedia of Classics*, by Ken Dowden (Oxford University Press, 2016), <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199381135.013.342>.

a női szubjektumok alávetettsége és passzivitása az ideális állapot, míg minden, a normákba nem illeszkedő női viselkedés elítélendő és szörnyetegként kezelendő.

Ezek a mitológiai narratívák tehát nem csupán a férfiak uralmát legitimálják, hanem a női identitás és hatalom elnyomását is erősítik, miközben a társadalmi határok és normák megsértését, különösen női részről, fenyegetésként jelenítik meg. Az ókori mitológiai szörnyalakok tehát társadalmi problémákra és félelmekre reflektálnak, miközben a patriarchális rendet és a férfiak dominanciáját erősítik.²⁵

4. Az intimitás diskurzusa: filozófiai és esztétikai megközelítések a személyes és társadalmi határok átlépésében

Az intimitás diskurzusának filozófiai és esztétikai értelmezése a személyes kapcsolatok, társadalmi határok és identitás kérdéseit olyan komplex módon tárgyalja, amely túlmutat a hagyományos értelmezéseken. Az intimitás nem csupán egy privát, személyes tér, hanem egy olyan szociális és kulturális kategória, amelyet a hatalom, a normák és az egyéni, illetve kollektív identitásformálás kérdései határoznak meg. Az intimitás diskurzusában gyakran megjelennek azok a kérdések, amelyek a személyes határok, a védettség és a kiszolgáltatottság, valamint a privát szféra és a közösségi normák közötti finom egyensúlyt érintik. A diskurzus olyan összetett dinamikákat tár fel, amelyek meghatározzák, hogy ki férhet hozzá a másikhoz, hogyan, és milyen keretek között alakulhatnak ki a társadalmi és szexuális kapcsolatok.

Az intimitás esztétikai dimenziója különös hangsúlyt fektet arra, hogy miként ábrázolják a személyes határokat és a privát szférát a művészetekben. Irodalom, film, vizuális művészetek és más művészeti formák révén az intimitás olyan érzékeny teret teremt, amely közel hozza a közönséget a karakterekhez, helyzetekhez és érzelmekhez. Az esztétikai diskurzus az intimitás reprezentációjában nem csupán a fizikai vagy érzelmi közelséget, hanem azt is hangsúlyozza, hogy a művészetek hogyan képesek érzékenyen közvetíteni a személyes kapcsolatok, a szexualitás, a vágy, és a társadalmi elvárások határvonalait. A művészeti alkotások révén az intimitás nem csupán egy személyes élmény, hanem egy kulturálisan meghatározott tapasztalat is, amely a társadalmi normákkal és elvárásokkal szoros összefüggésben van. E diskurzus tehát rávilágít arra, hogy az intimitás nemcsak egyéni, hanem társadalmi és kulturális konstrukció is, amelyet az uralkodó normák és hatalmi viszonyok formálnak.²⁶

²⁵ Helene P. Foley, *Reflections of Women in Antiquity* (Routledge, 1981).

²⁶ Nicholas Roe, *Leigh Hunt: Life, Poetics, Politics*, Routledge Studies in Romanticism (Hoboken: Taylor and Francis, 2012), 20–34.

a. Intimitás és a szörnyek a mitológiában

A mitológiában az intimitás és a szörnyek kapcsolata különösen érdekes, mivel az intimitás itt gyakran a társadalmi határok átlépését és az ideális normák megsértését szimbolizálja. A mitológiai szörnyek olyan társadalmi elvetett entitások, amelyek az intimitás, mint a privát szféra és a közösségi normák közötti határok megsértését is tükrözik. Az ilyen kapcsolatok gyakran a személyes határok átlépését jelentik, miközben a társadalmi, kulturális és identitás-alapú normák újraértelmezését is lehetővé teszik. A szörnyek, mint a természetfeletti erők, a hatalom, az erőszak vagy az identitásválság metaforáiként jelennek meg, és az intimitás ezen formái egyértelműen a társadalmi rendek megkérdőjelezését, illetve a határok újrafogalmazását jelentik.²⁷

A női szubjektumok és a szörnyek közötti kapcsolatok különösen érdekesek a mitológiai diskurzusban, mivel ezek a kapcsolatok a személyes határok védelme és a közösségi normák betartása között húzódó feszültséget fejezik ki. A női identitás és társadalmi szerepek újraértelmezése a szörnyekkel való kapcsolatban lehetőséget ad arra, hogy a női szubjektumok túlmutassanak a patriarchális elvárásokon, és az intimitás ezen formáin keresztül új módon formálják meg saját identitásukat. Az ilyen kapcsolatok tehát nem csupán a személyes határok átlépését jelentik, hanem azt is, hogy a női szubjektumok a társadalmi normáktól való eltérés és a szexualitás kifejeződése révén képesek felhívni a figyelmet a társadalmi rendek és hatalmi viszonyok torzulásaira.

b. A nő és a szörnyeteg intimitása mint tiltott vagy destruktív kapcsolat

A nő és a szörnyeteg közötti intimitás a mitológiai és kulturális narratívákban gyakran tiltott vagy destruktív kapcsolatként jelenik meg, amely a társadalmi normák, a határok átlépése és a hatalom dinamikájának bonyolult kérdéseit vizsgálja. Az ilyen típusú kapcsolatok nem csupán az emberi és a természetfeletti lények közötti határok elmosódását jelentik, hanem mélyebb társadalmi és filozófiai problémákat is felvetnek. A női szubjektumok és a szörnyek közötti kapcsolatok gyakran tükrözik a férfi-női viszonyok, valamint az egyéni vágyak és a közösségi normák közötti ellentétet. E narratívákban az intimitás nem csupán a fizikai határok átlépését jelentheti, hanem az érzelmi és pszichológiai határok megsértését is, amely a közösségi rend megbomlásához vezethet.²⁸

A női szubjektumok, akik a patriarchális társadalomban gyakran a szexualitás és a reprodukció eszközeként ábrázolódnak, a szörnyekkel való kapcsolataik révén az uralkodó rendet

²⁷ Jess Zimmerman, *Women and other monsters: building a new mythology* (Boston, MA: Beacon Press, 2020), 18–32.

²⁸ Zimmerman, 45–53.

fenyegető entitásokként jelennek meg. A szörnyek, mint a természetfeletti és elnyomott erők megtestesítői, az elfojtott vágyakat, a szexualitás és az identitás keresését szimbolizálják. A nő és a szörny közötti intimitás tehát a társadalmi rendekkel szembeni lázadásként is felfogható, mivel ezek a kapcsolatok képesek újraértelmezni a női szubjektumok helyét a patriarchális társadalomban.

A nő és a szörny közötti intimitás a patriarchális narratívákban a női vágyak, identitás és a kontrollálásra irányuló próbálkozások szimbolikus megnyilvánulása. A szörnyek, mint a természetfeletti, gyakran az erőszak, az elnyomás vagy az identitásválság metaforáiként jelennek meg, és a női szubjektumok szexualitásával való kapcsolataik révén a társadalmi rendet fenyegető szimbolikus cselekményeket alkotnak. Az intimitás e formái gyakran a személyes és a társadalmi normák közötti határvonalak átlépését jelentik, amely a közösségi rend megbomlását idézheti elő.

A mitológiai narratívákban a nő és a szörny közötti intimitás destruktív jellege gyakran a szabadság és az elnyomás közötti ellentétet tükrözi. A szörnyek, akik az emberi rend és a társadalmi normák ellenállóinak számítanak, a női szubjektumokkal való kapcsolataik révén az elnyomott vágyak és az elfojtott szexualitás kifejeződései. A szörnyek tehát nemcsak a rend és a normák ellenségeiként jelennek meg, hanem a női szubjektumok szabadságvágyának, a normák elleni lázadásának metaforáiként is értelmezhetők.

Az intimitás mint tiltott és destruktív kapcsolat filozófiai és esztétikai szempontból olyan kérdéseket vet fel, mint a határok átlépése, az önazonosság keresése és a társadalmi normák elleni lázadás. A nő és a szörny közötti intimitás azokat a társadalmi és kulturális normákat is kifejezi, amelyek elutasítják azokat a kapcsolatokat, amelyek nem illeszkednek az uralkodó normákhoz. Az ilyen narratívák kritikai olvasata lehetőséget ad arra, hogy a hagyományos mitológiai történetekben rejlő elnyomás és destruktív viszonyok mögött a hatalom, a nemi normák és az identitás összefüggéseit vizsgáljuk. E narratívákon keresztül rávilágíthatunk arra, hogy a normáktól való eltérés gyakran az elfojtott vágyak és az identitás kiteljesedésének esélyét is magában hordozza, ezzel az intimitás új dimenzióit és lehetőségeit feltárva.

5. A nő-szörny kapcsolatok újragondolása

A nő-szörny kapcsolatok újragondolása és az intimitás politikája különösen érdekes, amikor az intimitást a hatalom újraformálásának eszközeként vizsgáljuk. Az intimitás gyakran nem csupán érzelmi vagy szexuális kapcsolatok szintjén nyilvánul meg, hanem egy tágabb, társadalmi-politikai kontextusban is. A nő és a szörny közötti intimitás ebben az értelemben azokat a

társadalmi normákat, hatalmi struktúrákat és identitásformáló mechanizmusokat tükrözi, amelyek az uralkodó rendet, valamint a női és férfi szerepeket egyaránt megerősítik.²⁹

Az intimitás politikai szempontból a hatalom újraformálásának egyik eszközeként is értelmezhető, különösen a női szubjektumok és a szörnyek közötti kapcsolatok esetében. Az intimitás a hagyományos patriarchális rendben a hatalom gyakorlásának és a társadalmi normák megszilárdításának egyik fő mechanizmusa, míg az intimitás megsértése vagy átlépése, például a női szubjektumok szörnyekkel való kapcsolata, az uralkodó hatalom megkérdőjelezését vagy átalakítását jelentheti.

A nő-szörny intimitásában a szörnyek, mint a társadalom rendjéhez képest „mások”, a határok átlépését szimbolizálják. A női szereplők, akik kapcsolatba lépnek velük, a hatalom és a társadalmi normák megsértését képviselik. E kapcsolatok ábrázolása a társadalmi rend újraformálásának eszközeként is értelmezhető, mivel ezek a történetek gyakran a női szubjektum autonómiáját, hatalmát és szexuális szabadságát is kifejezik. Az ilyen narratívák a hagyományos hatalmi viszonyokat, amelyek a nőket alávetett pozíciókba kényszerítik, azzal kérdőjelezik meg, hogy a női szereplők – ha nem is tudatosan, de – saját hatalmukat és kontrolljukat formálják meg a szörnyekkel való intimitás révén.

A női és szörny kapcsolatok tehát nem csupán a női alávetettség, hanem annak a lehetőségét is magukban hordozzák, hogy az intimitás révén új hatalmi viszonyokat alakítsanak ki, amelyeket a patriarchális rend nem enged meg. Ez a dinamika egyfajta alulról jövő hatalmi átrendeződést sugall, amely lehetőséget ad a társadalmi normák és határok újragondolására. Az intimitás tehát nemcsak érzelmi, hanem politikai aktusként is értelmezhető, amely a hatalom újrafogalmazására irányul.

A női autonómia és vágy új formái a szörnyekkel való kapcsolatokban a hagyományos mitológiai narratívákon keresztül új megértéseket kínálnak a női szubjektumok önállóságáról és a hatalom struktúráinak átlépéséről. Az intimitás, amely a szörnyekkel való kapcsolatban jelenik meg, nem csupán a szexualitás, hanem a társadalmi rend és a férfi-női hatalmi dinamika újragondolásának lehetőségét is magában hordozza. A szörnyekkel való kapcsolatok gyakran az elnyomott, elfojtott vágyakat és vágyakozásokat, valamint a hagyományos társadalmi normák átlépését szimbolizálják, és egy újfajta női autonómiát helyeznek előtérbe.³⁰

A szörnyekkel való kapcsolatok a női autonómia és vágy új formáit képesek megjeleníteni. A női szereplők és a szörnyek közötti intimitás nem csupán a férfi-női szexuális viszonyokat és

²⁹ Zimmerman, 119–34.

³⁰ Richard Kearney, *Strangers, Gods and Monsters*, 0 kiad. (Routledge, 2005), 112–32, <https://doi.org/10.4324/9780203994719>.

hatalmi dinamikát tükrözi, hanem azt is, hogy a női szubjektumok hogyan léphetik át a társadalom által előírt szerepeket és korlátokat. A szörnyek, mint a normák és határok megsértésének szimbólumai, lehetőséget adnak a nők számára, hogy saját vágyukat és autonómiájukat olyan formákban fejezzék ki, amelyek nem illeszkednek a patriarchális társadalom által megszabott normákhoz.

A szörnyek – mint a határokat átlépő, destruktív, de ugyanakkor vonzó entitások – lehetőséget adnak a női vágyak felszabadítására. A szörnyekkel való kapcsolat nemcsak az elnyomott vágyak felszínre kerülését jelenti, hanem azt is, hogy a női szubjektumok a szexualitásuk és önállóságuk új formáit alakíthatják ki. Az ilyen típusú kapcsolatok az intimitás és a vágy átalakítását jelentik, mivel elmozdítják a hagyományos, patriarchális normák által korlátozott vágykultúrákat, és helyet adnak egy új, radikálisabb önkifejezésnek.³¹

A szörnyekkel való intimitás nemcsak a női vágy kifejezésének új formáját jelent, hanem egyben politikai aktus is. A női vágyak újragondolása és a szörnyekkel való kapcsolat lehetőséget ad arra, hogy a nők kifejezzék saját autonómiájukat és hatalmukat, miközben megsértik a társadalmi szabályokat és elvárásokat. A szörnyek, mint a határok megsértői, és a női szereplők, mint az önállóságukat kereső egyének, egyaránt a hatalom és a kontroll megszerzésére törekednek. A szörnyekkel való kapcsolatok tehát nemcsak a szexualitás területén történnek, hanem a társadalmi és politikai hatalom új formáinak keresésében is kulcsszerepet játszanak.

A szörnyek és a női vágy kapcsolatának tükrében a hagyományos narratívákon kívüli intimitás új formái jelennek meg. A szörnyekkel való intimitás gyakran a vágy és hatalom kettős dinamikáját tárja fel, amelyben a női szubjektumok nemcsak alávetettek, hanem aktívan részt vesznek a hatalom újrendezésében. A női autonómia és vágy tehát új formákat ölt, amikor a szörnyekkel való kapcsolatban a hagyományos, elnyomó elvárások átlépésére kerül sor.

a. A határok feloldása: Az emberi és nem emberi, női és szörnyeteg, társadalmi és transzcendens közötti határok lebontása.

A határok feloldása az emberi és nem emberi, női és szörnyeteg, társadalmi és transzcendens között fontos filozófiai és esztétikai kérdés, amely a kortárs mitológiai újraértelmezésekben különösen hangsúlyos. A határok lebontása nemcsak a tradicionális mitológiai narratívák újragondolásában, hanem a társadalmi normák és identitások meghatározásában is kulcsszerepet játszik. A szörnyek és a női szubjektumok közötti kapcsolatok, amelyek gyakran átlépik ezeket a határokat, az intimitás, a vágy és a hatalom dinamikájának átalakulását is előidézik.

³¹ Kearney, 159–72.

A szörnyek, mint a nem emberi entitások, gyakran átértelmezik a klasszikus emberi/nem emberi dichotómiát. A szörnyek nem csupán más lények, hanem az emberi tapasztalat és identitás határvonalainak meghatározásában is szerepet játszanak. A szörnyekkel való kapcsolatok olyan filozófiai és esztétikai kérdéseket vetnek fel, mint a másik elfogadása, az alteritás és az empátia határai, miközben feloldják a hagyományos kategóriákat, amelyek elválasztják az embert a nem emberitől.³²

Kristeva abjekcióelmélete³³ bemutatja, hogyan válik a szörny a határok és normák megsértésének szimbólumává, amelyek az emberi és nem emberi közötti különbséget kijelölik. Az abjekció, mint a kultúra által elutasított dolgok és entitások elfogadása, elősegíti a szörnyekkel való kapcsolatok radikalizálódását és az emberi/nem emberi határok lebontását. A szörnyek tehát nem csupán külső lények, hanem a társadalom és kultúra határainak átlépését is jelentik.

A női és szörnyeteg közötti határok feloldása egy másik fontos aspektusa a szörnyekkel való kapcsolatoknak. A klasszikus mitológiában a szörnyekkel való kapcsolatokat gyakran a női szubjektumok vágyainak, hatalmi dinamizmusának és autonómiájának szimbolikus megjelenítéseként értelmezik. A női és szörnyeteg közötti kapcsolat nem csupán a szexualitás vagy a vágykultúra kérdése, hanem egy mélyebb filozófiai diskurzust is jelent, amely a nők társadalmi szerepeit és azok transzgreszszív potenciálját vizsgálja.

A szörnyekkel való kapcsolatokban a női szubjektumok képesek átlépni a hagyományos társadalmi normákat, amelyek a női szerepeket korlátozzák. Judith Butler performativitás-elmélete³⁴ segít megérteni, hogyan válhat a női identitás a társadalom által meghatározott szerepeken kívüli formákban is manifesztálódóvá. A szörnyek tehát nemcsak a női vágyak újraértelmezését teszik lehetővé, hanem a női szubjektumok autonómiájának és hatalmának megjelenítését is a patriarchális struktúrák határainak átlépésén keresztül.

A szörnyekkel való intimitás és a női szubjektumok határainak átlépése nem csupán a társadalmi normák és elvárások áthágásáról szól, hanem egy transzcendens dimenziót is megnyit. A szörnyek gyakran olyan entitások, amelyek nemcsak a társadalmi rendet, hanem az isteni és a földi, a szent és a profán közötti határokat is átértelmezik. A szörnyek a vallási és filozófiai rendszerek számára gyakran a transzcendens és az immanens közötti határvonalak átlépését jelentik.

³² Bianca Tredennick, szerk., *Victorian Transformations: Genre, Nationalism and Desire in Nineteenth-Century Literature*, Nineteenth Century Series (London New York: Routledge, 2016), <https://doi.org/10.4324/9781315548258>.

³³ Kristeva, *Powers of Horror*.

³⁴ Butler, *Gender Trouble*.

A szörnyekkel való kapcsolatok tehát nemcsak a földi vágyakat és hatalmi struktúrákat, hanem a transzcendens és szentség világát is újradefiniálják. Az isteni és emberi, valamint a szörny és ember közötti határvonalak feloldása lehetőséget ad arra, hogy a női szubjektumok új módon viszonyuljanak a szentséghez, a valláshoz és a transzcendens világokhoz. A szörnyekkel való intimitás így a társadalmi és transzcendens határok feloldásának egy eszközeként értelmezhető.

6. Kulturális és társadalmi implikációk

A kortárs alkotásokban, különösen a filmekben, irodalomban és művészetekben, a nők és szörnyek ábrázolása fontos szerepet kap, mivel új perspektívákat nyit a női identitás, hatalom, vágy és transzcendencia kérdéseiben. A szörnyekkel való kapcsolatokat újragondoló művek a társadalmi normák, gender szerepek és a patriarchális struktúrák ellenállásaként is értelmezhetők, miközben újraértelmezik a női autonómiát, vágyat és az intimitás határait. Ezek az alkotások nemcsak a múlt mitológiai és narratíváit kritizálják, hanem új diskurzust is formálnak, amelyben a női szubjektumok és a szörnyek közötti kapcsolatok különféle társadalmi, politikai és filozófiai kérdéseket vetnek fel.

A kortárs művészetek és alkotások, mint például a filmek, regények, képzőművészetek, és a popkultúra egyre inkább szembesítik a nőket a szörnyekkel mint a társadalom határait átlépő entitásokkal. A női karakterek gyakran válnak a szörnyek áldozataiból szövetségeseivé vagy akár azok szabadítóivá, felrúgva ezzel a hagyományos patriarchális narratívákat.

Ez a jelenség szorosan kapcsolódik a társadalmi és politikai diskurzusokhoz, ahol a női autonómia, a vágy és az intimitás új formái jelennek meg, amelyek képesek átlépni a patriarchális határokat. A női szubjektumok nemcsak a szörnyekkel való kapcsolatban, hanem a hatalom újraformálásában is aktív szereplők lesznek. Az intimitás, amelyet korábban tiltott vagy destruktív kapcsolatként értelmeztek, a kortárs művészetekben egy olyan szintézissé válik, amely lehetőséget ad a női autonómia új formáinak megjelenítésére, és elősegíti a patriarchális struktúrák dekonstruálását.³⁵

A kortárs alkotások, amelyek a nőkről és szörnyekről alkotott társadalmi képet formálják, erőteljesen reflektálnak a hagyományos mitológiai narratívák kritikájára és újraértelmezésére. A mitológiai alakok, mint például Pandora, Médeia, és Kirké, mint szörnyekkel kapcsolatos narratívák, új kontextusba kerülnek, amelyben a női szereplők nem csupán passzív alakok, hanem aktívan formálják a történetek alakulását. A klasszikus mitológiák szörnyalakjai, amelyek

³⁵ Madison Rozells, „At the Heart of Legend”: Feminist Revisionist Mythology in Twentieth-Century Poetry”, é. n.

gyakran a női kívánságok, vágyak és szexualitás destruktív aspektusait szimbolizálták, most a női autonómia és hatalom új formáinak tükröződései.

Az intimitás, mint diskurzus és a határok feloldása a női és szörnyeteg kapcsolatokban a kortárs alkotásokban nemcsak a hagyományos narratívákat teszi kérdéssé, hanem egy új női szubjektumot is létrehoz, amely a patriarchális határokon túl képes saját vágyait és autonómiáját megélni. Az intimitás ebben az összefüggésben nem csupán az érzéki kapcsolatok, hanem a társadalmi struktúrákkal való kapcsolat újragondolása is, amely a női és szörnyeteg közötti dinamika segítségével jelenik meg.

Az intimitás és a szörnyek újraértelmezése fontos hatással van a feminista diskurzusokra, mivel új utakat nyit a női vágy, autonómia és hatalom megértésében. A szörnyek és a női karakterek közötti kapcsolatok különböző feminista megközelítések szerint nem csupán a patriarchális normákkal való szembenállás formáit, hanem új feminista narratívákat is létrehoznak, amelyek átformálják a női szubjektumokat és azok társadalmi szerepeit.³⁶

A szörnyekkel való intimitás újraértelmezése a feminista diskurzusban nemcsak a vágy és az autonómia kifejeződését jelentheti, hanem a hatalom átrendezését is. A szörnyek nemcsak veszélyesek, hanem egyes feminista értelmezések szerint lehetőséget adnak arra, hogy a női szubjektumok kimozduljanak a hagyományos alá- és felé rendeltségi viszonyokból. Az intimitás, amely a szörnyekkel való kapcsolatban felmerül, gyakran azt jelenti, hogy a női szereplők képesek új formákat találni a hatalom kifejezésére és a társadalmi normák megkérdőjelezésére. Az intimitás ezen újraértelmezése egy olyan feminista diskurzust eredményez, amely a hagyományos szexualitás és gendernormák keretein túlmutatva a női vágyat és autonómiát egy új, a társadalmi rendet átrendező erőként jeleníti meg.

Judith Butler performativitás-elméletén³⁷ keresztül értelmezi, hogyan formálódik a női identitás társadalmi normák és határok hatására, miközben rávilágít arra is, hogy ezen normák transzgressziója, mint a szörnyekkel való intimitás, lehetőséget biztosít az új női szubjektumok megjelenésére. Butler szerint a gender performatív aktusok, amelyek nemcsak társadalmi konvenciókat, hanem személyes vágyakat is magukba foglalnak, a szörnyekkel való kapcsolatban egy olyan dekonstruált intimitást is teremtenek, amely a patriarchális rendet újragondolja és lebontja.

A kortárs filmek és irodalom, különösen a feminista mozgalmak által újraértelmezett szörnyekkel kapcsolatos művek, mint például a *Víz érintése*, a női autonómiát és vágyat az intimitás és a hatalom átrendezésén keresztül mutatják be. A szörnyek és a női karakterek közötti

³⁶ Rozells, 23.

³⁷ Butler, *Gender Trouble*.

kapcsolatok nem csupán egy új feminista narratívát alkotnak, hanem a társadalmi rend, gender- és hatalmi struktúrák kritikai újraértelmezését is lehetővé teszik. A szörnyek ebben a kontextusban nem csupán a társadalom rendjét fenyegető entitások, hanem a feminista narratíva számára a társadalmi normák megváltoztatásának és a hatalom újraformálásának szimbólumai is.

A szörnyekkel való intimitás újraértelmezése tehát jelentős hatással van a feminista diskurzusokra, mivel lehetőséget ad a női autonómia és vágy új formáinak megjelenésére, amelyek már nem csupán a patriarchális társadalom áldozataként, hanem annak aktív dekonstruálójaként lépnek fel.

Az "isteni" és a "szörnyeteg" fogalmak esztétikai jelentősége a kortárs kultúrában rendkívül gazdag és sokszínű, és szoros összefüggésben áll a határok, identitások, valamint a társadalmi normák kérdéseivel. A klasszikus mitológiák és vallási diskurzusok szerint az isteni figura a tökéletesség, rend és harmónia megtestesítője, míg a szörny a normák elutasítását, a rend megtörését és a társadalmi tabu átlépését szimbolizálja. Az isteni és szörnyeteg fogalmak azonban a kortárs kultúrában nemcsak dichotómiaként jelennek meg, hanem komplexebb, gyakran átfedésszerű formában, amelyek különböző filozófiai, esztétikai és politikai diskurzusokat generálnak.

A kortárs esztétikai diskurzusban az isteni és a szörnyeteg fogalmak közötti határ egyre inkább elmosódik. Az isteni gyakran társul a hagyományos szépség- és harmóniaképekkel, míg a szörnyeteg az eltorzult, diszharmonikus és gyakran erőszakos. A szörnyeteg azonban egyes filozófusok és esztéták szerint újragondolható, mint az isteni fogalom szöges ellentéte, amely nemcsak a társadalmi rend megtörését, hanem az isteni erők, hatalmak és normák újrafogalmazását is lehetővé teszi.³⁸

Julia Kristeva abjekcióelmélete³⁹ és Georges Bataille⁴⁰ szövegei például arra mutatnak rá, hogy a szörnyek nem csupán a társadalmi rendet fenyegető entitások, hanem azokat az erőket is megjelenítik, amelyek a határok, az identitás és a kulturális normák átlépésére készítetnek. Kristeva szerint az abjekció, amely a szörnyekkel való kapcsolatot kíséri, egy olyan érzelmi állapotot jelent, amely mind az isteni rend, mind a szörnyeteg által megsértett struktúrák közötti áramlást érzékelteti. Ez a szürrealista és posztmodern diskurzusokban különösen fontos szerepet kap, hiszen a szörnyek és az isteni alakok közötti átfedések új lehetőségeket kínálnak az esztétikai és politikai határok újrafogalmazására.

³⁸ Asa Simon Mittman és Peter Dendle, szerk., *The Ashgate Research Companion to Monsters and the Monstrous*, Ashgate Research Companion (London New York: Routledge, 2017), <https://doi.org/10.4324/9781315241197>.

³⁹ Kristeva, *Powers of Horror*.

⁴⁰ Sean P. Connolly, „Georges Bataille, Gender, and Sacrificial Excess”, *The Comparatist* 38, sz. 1 (2014. október): 108–27, <https://doi.org/10.1353/com.2014.0000>.

A kortárs művészetekben, mint a filmek, irodalom és vizuális művészetek, az isteni és a szörnyeteg közötti határvonalakat egyre inkább elmosják. A szörnyek, mint Jeffrey Jerome Cohen *Monster Culture* című munkájában⁴¹ kifejtették, a társadalom elfojtott vágyainak és tabujának megtestesítői, míg az isteni alakok, mint a vallásos és mitológiai figurák, az emberi vágyakat és hatalmi struktúrákat tükrözik. Cohen szerint a szörnyek nemcsak a határok megsértését szimbolizálják, hanem lehetőséget adnak arra is, hogy a kultúra, a társadalom és a politika újragondolja a határokat, identitásokat és normákat.

A kortárs popkultúrában, mint például a filmekben és sorozatokban, az isteni és szörnyeteg fogalmak gyakran egyesülnek. A szörnyek és az isteni alakok összemosódása tehát nemcsak az identitások, hanem az erkölcsi és etikai kérdések újraértelmezését is lehetővé teszi.

A szörnyek és az isteni alakok esztétikai jelentősége tehát a kortárs kultúrában filozófiai, művészeti szempontból, valamint a társadalmi és politikai diskurzusok átalakításának szempontjából is kiemelkedő fontosságú.

7. Guillermo del Toro: A víz érintése című filmjének elemzése

Guillermo del Toro *A víz érintése* című filmje számos aspektusában megjeleníti a fentiekben kifejtetteket: a női szubjektumok és szörnyek közötti intimitás, a hatalom dinamikája és a patriarchális normák transzgressziója.⁴²

a. A női szubjektum és a szörny közötti intimitás

A film központi kapcsolata, Elisa, a néma takarítónő, és a név nélküli, félig emberi szörny között pontosan az intimitás tiltott és transzgresszív formájának reprezentációja. Elisa, mint a társadalom peremére szorított nő, szimbolikusan egyesíti az elnyomott szubjektumok vágyait és szabadságkeresését. Az, hogy Elisa képes túllépni az emberi és szörnyeteg közötti határokon, közvetlenül megjeleníti Judith Butler performativitás-elméletét, amely a társadalmi normák transzgressziójának lehetőségeit hangsúlyozza. Elisa döntése, hogy kapcsolatba lép ezzel a teremtménnyel, nemcsak a patriarchális normák kritikáját testesíti meg, hanem egy új, radikális szubjektumot is létrehoz, amely képes újraírni a hatalmi viszonyokat.

Julia Kristeva abjekcióelmélete⁴³ szerint a szörny az emberi határok destabilizálásának eszköze, az elutasított, elnyomott vágyak és identitások kivetítése. A filmben a szörnyeteg nemcsak egy biológiailag más lény, hanem az amerikai társadalom kulturális elfojtásainak metaforája:

⁴¹ Cohen, *Monster Theory*.

⁴² Claudia Bucciferro, „The Many Faces of the Other in Guillermo Del Toro’s *The Shape of Water*”, *Quarterly Review of Film and Video* 40, sz. 4 (2023. május 2.): 421–37, <https://doi.org/10.1080/10509208.2021.2021053>.

⁴³ Kristeva, *Powers of Horror*.

egyszerre jelképezi a másságot, az elutasított erotikát és a társadalmi hierarchiák elleni lázadást. Elisa és a szörny kapcsolata ezért az abjekcióval való szembenézést testesíti meg, amely az identitás és hatalom új formáinak feltárására ösztönöz.

b. Az intimitás politikája és a víz szimbolikája

Az intimitás a filmben nemcsak privát, hanem politikai aktusként is értelmezhető. Elisa és a szörny kapcsolata szimbolikus kihívást jelent a társadalmi normákkal szemben, miközben újraírja az emberi és nem emberi, férfi és női közötti határokat. A filmben a víz mint szimbolikus közeg az intimitás fluiditását, a határok átlépését és az identitások újraformálását jelképezi. A víz nemcsak a szörny otthona, hanem a szeretet, az intimitás és az átalakulás tere is. Elisa és a szörny kapcsolatának kulcsfontjai mindig a vízhez kötődnek, amely így az emberi és nem emberi összekapcsolódásának szimbóluma.

c. Mitológiai háttér és kortárs újraértelmezés

Guillermo del Toro filmje a szörnyeteg karakterét nem fenyegető, hanem empatikus, sőt szerethető lénné formálja, miközben Elisa aktív részvételével átalakítja a patriarchális dinamika hagyományos szerkezetét. Elisa és a szörny kapcsolata értelmezhető Persephoné mítoszának kortárs újraértelmezéseként. Ahogy Persephoné az alvilág és a földi világ között közvetít, úgy válik Elisa a víz, mint szimbolikus tér, és a szárazföldi világ határainak összekötőjévé. A víz itt nemcsak a transzgresszió tere, hanem az intimitás, a megértés és a szabadság szimbolikus közege is. Ez az ábrázolás különösen jól illeszkedik a kortárs mitológiai újraértelmezésekhez, amelyek célja a női szubjektum és a hatalom kapcsolatának radikális újrarendelése.

d. Filmtörténeti kontextus: a szörnyeteg alakjának evolúciója

A szörnyeteg mint filmes motívum az 1930-as évek Universal-horrorfilmjeiben vált meghatározóvá, például Frankenstein (1931) és A láthatatlan ember (1933) esetében. Ezekben a filmekben a szörnyeteg a tudományos hatalommal való visszaélés és az emberi arrogancia metaforája volt. A szörnyeteg és az ember közötti kapcsolat a korai filmekben gyakran destruktív narratívákba ágyazódott.

Del Toro filmje az 1950-es évek B-kategóriás szörnyfilmjeire is reflektál, különösen A fekete lagúna szörnye (1954) című alkotásra, amelyben egy hasonló, félig emberi, félig hal lény jelenik meg. E filmekben azonban a szörnyeteg sosem vált az intimitás vagy empátia közvetítőjévé; inkább a fenyegetés és a vágy elutasított tárgya maradt. Del Toro radikálisan újít ezen a hagyományon azzal, hogy a szörnyeteg karakterét szerethetővé, az emberi kapcsolatok ápolójává teszi.

A női szereplők és szörnyek kapcsolatának evolúciója a filmtörténetben szintén fontos szempont. Az olyan filmek, mint King Kong (1933) vagy A fekete lagúna szörnye, a női karaktereket passzív, mentésre szoruló alakokként ábrázolták. Ezzel szemben Del Toro filmje egyenrangúként és transzgresszívként ábrázolja a női szubjektum és a szörny kapcsolatát, amely új utakat nyit a patriarchális normák kritikájára.

A film történeti háttérét az 1960-as évek hidegháborús paranoiája adja, amelyben a szörnyeteg metaforikusan az elnyomott csoportokat és identitásokat testesíti meg. Ez a kontextus különösen releváns, mivel a szörny mint az "idegen" vagy "másik" ábrázolása filmtörténetileg gyakran az ideológiai félelmek kivetítése volt. Del Toro azonban szimpatikus szemszögből közelíti meg a szörnyet, amely az emberi és társadalmi korlátok meghaladásának lehetőségét kínálja.⁴⁴

e. Kapcsolat a kortárs mitológiai újraértelmezésekkel

Filmtörténeti és esztétikai kontextusban A víz érintése nemcsak egy filmes újítás, hanem egy kritikai gesztus is, amely újrateremti a nő és a szörnyeteg közötti kapcsolat mitológiai narratíváját. Elisa és a szörny kapcsolata nemcsak alternatív női szubjektumot jelenít meg, hanem a patriarchális normák kritikáját is nyújtja. A film vizuális szimbolikája, különösen a víz használata, összetett megközelítést kínál, amely mélyen rezonál a kutatásom céljaival, különösen az intimitás, a hatalom és a vágy diskurzusainak kortárs újraértelmezésével.

8. Judy Chicago: The Dinner Party című műalkotásának elemzése

Judy Chicago The Dinner Party című műalkotása az 1970-es évek feminista művészetének egyik legismertebb és legikonikusabb darabja, amely mélyen kapcsolódik a női történelem, identitás és reprezentáció kérdéseire. Elemzésem által azt tárom fel, hogy miként értelmezhető a műalkotás a nők történetének újbóli megírása, a patriarchális normák kritikája, valamint az intimitás és hatalom kapcsolatának újragondolása szempontjából.⁴⁵

a. A műalkotás kontextusa

The Dinner Party egy nagyszabású installáció, amely egy háromszög alakú asztal köré helyezett harminckilenc terítékből áll, mindegyik egy-egy ikonikus női alakot ünnepelve a történelemből, mitológiából és irodalomból. Az asztal közepén a padlóburkolatba bekarcolva további 999 nő neve található, akik jelentős, de gyakran elfeledett szerepet játszottak a történelemben. Az installáció nemcsak vizuálisan lenyűgöző, hanem politikai és kulturális

⁴⁴ Bucciferro, „The Many Faces of the Other in Guillermo Del Toro’s *The Shape of Water*”.

⁴⁵ Jane F. Gerhard, *The Dinner Party: Judy Chicago and the Power of Popular Feminism, 1970-2007*, Since 1970 (Athens (Ga.): the University of Georgia press, 2013), 12–18.

szempontból is radikális: a női történelmet a művészet nyelvén keresztül helyezi új kontextusba, megkérdőjelezve a hagyományosan férfiak által uralt narratívákat.⁴⁶

b. A háromszög mint szimbolika

A háromszög alakú asztal szimbolikusan a női erőt és egyenlőséget reprezentálja. A háromszög formája gyakran kapcsolódik a nőiességhez, a termékenységhez és a spirituális erőhöz, különösen a feminista mozgalmak ikonográfiájában. Az asztal három oldala három történelmi időszakot jelenít meg: a mitológiai és őskori nők időszakát, a keresztény hatások alatti időszakot, valamint a modern feminista mozgalmak korát. Ez a strukturált narratíva lehetőséget ad arra, hogy a nők történelmét folyamatos fejlődésként, nem pedig elszigetelt események soraként értelmezzük.⁴⁷

c. Az anyaghasználat és a kézművesség

A műalkotás kiemelkedően fontos eleme az anyaghasználat, amely hangsúlyozza a tradicionálisan női kézműves technikákat, például a hímzést, a kerámiát és a textilmunkát. Ezeket a technikákat a patriarchális művészettörténet gyakran alacsonyabb rendűként kezelte a "magas művészet" médiumaihoz képest. Chicago azonban ezeknek a technikáknak az újragondolásával emeli be őket a kortárs művészeti diskurzusba, hangsúlyozva, hogy ezek az alkotási formák is méltók a történelmi és művészeti elismerésre.⁴⁸

d. A női identitás és intimitás megjelenítése

Minden egyes teríték a reprezentált női alak személyiségére és történetére reflektál, szimbolikus motívumokon és ornamentikán keresztül. Például Hypatia, a hellenisztikus filozófus terítéke matematikai és csillagászati szimbólumokkal díszített, míg Georgia O'Keeffe terítéke a virágmotívumokat használja, amelyek az ő művészi örökségére utalnak. Az intimitás itt nemcsak a műalkotás tárgyainak személyességében, hanem a közösségi tér újraértelmezésében is megjelenik: az asztal közös teret hoz létre, amelyben a női történetek összefonódnak.

e. Mitológiai és történelmi reflexiók

A műalkotás mitológiai és történelmi referenciái mélyen összecsengenek a női szerepek ábrázolásának dinamikájával. Az installáció egyik központi eleme a női test és szexualitás ünneplése, amely a patriarchális narratívákban gyakran marginalizált vagy demonizált. A terítékeken található motívumok, például a vulvaszerű formák, egyszerre utalnak a női test biológiai és spirituális dimenzióira, miközben szimbolikusan visszakövetelik a női test feletti kontrollt.

⁴⁶ Gerhard, 24–26.

⁴⁷ Gerhard, 40.

⁴⁸ Gerhard, 55.

f. Kapcsolat a feminista művészeti mozgalmakkal

The Dinner Party nemcsak egy műalkotás, hanem egy politikai állásfoglalás is, amely a feminizmus második hullámának eszméit tükrözi. A mű hangsúlyozza a nők közötti szolidaritást és a kollektív történeti emlékezet fontosságát. Chicago célja nem pusztán az volt, hogy művészeti eszközökkel emléket állítson a női történeteknek, hanem hogy egy olyan teret hozzon létre, amely inspirációként szolgál a jövő feminista törekvéseihez is.⁴⁹

9. ÖSSZEFOGLALÁS - Határok újragondolása a szörnyek és női szubjektumok narratíváiban

A kutatás során feltárt mitológiai és kortárs narratívák megmutatták, hogy a női szubjektumok és a szörnyek közötti kapcsolat hogyan szolgál a társadalmi normák és határok kritikai újragondolásának eszközeként. A női és szörnyeteg intimitása nemcsak az elnyomás és a patriarchális hatalom szimbolikus kifejeződése, hanem egy olyan tér is, ahol az identitás, hatalom és vágy alternatív formái bontakozhatnak ki.

A mítoszokban – legyen szó Pandoráról, Médeiáról vagy Persephonéről – a női autonómia és vágy következetesen veszélyforrásként jelent meg, miközben a férfiak hatalmát és a társadalmi rend stabilitását hangsúlyozták. A kortárs értelmezések azonban új megvilágításba helyezték ezeket a narratívákat: a szörnyekkel való kapcsolatokat nem pusztán destruktív aktusokként értelmezik, hanem a határok átlépésének és az új identitások megformálásának terévé alakítják.

Judith Butler performativitás-elmélete⁵⁰ és Julia Kristeva abjekciófogalma⁵¹ segítettek megérteni, hogy a szörnyekkel való kapcsolatok hogyan teszik lehetővé a patriarchális normák destabilizálását, valamint a női szubjektumok és vágyak újraértelmezését. Ezek a kapcsolatok nemcsak a személyes, hanem a társadalmi és politikai határok átlépésére is rámutatnak, lehetőséget kínálva a társadalmi rendek újrafogalmazására.

A kortárs művészeti és irodalmi alkotásokban megjelenő nő-szörny narratívák reflektálnak a társadalmi és kulturális normák torzításaira, miközben új dimenziókat nyitnak meg az intimitás és hatalom politikájában. Ezek az ábrázolások a női autonómiát és vágyat nem mint elnyomandó jelenséget mutatják be, hanem mint a hatalom és identitás radikális átalakításának lehetőségét.

⁴⁹ Gerhard, *The Dinner Party*.

⁵⁰ Butler, *Gender Trouble*.

⁵¹ Kristeva, *Powers of Horror*.

A kutatás fő eredményei azt mutatják, hogy a mitológiai és kortárs narratívák elemzése nem csupán a női szerepek történeti változásaira világít rá, hanem esztétikai, etikai és politikai szempontból is releváns módon járul hozzá a társadalmi normák kritikájához. Az intimitás diskurzus a szörnyekkel való kapcsolatban egy olyan radikális újraértelmezést kínál, amely nemcsak a határok feloldását teszi lehetővé, hanem egy inkluzívabb, sokrétűbb identitásfelfogás megteremtéséhez is hozzájárulhat.

IRODALOMJEGYZÉK

- Beard, Mary. *Women & Power: A Manifesto*. First American edition. New York, N.Y London: Liveright Publishing Corporation, a Division of W.W. Norton & Company, 2017.
- Beauvoir, Simone de, Constance Capisto-Borde, és Sheila Malovany-Chevallier. *The Second Sex*. First Vintage Books ed. New York: Vintage Books, 2011.
- Bremmer, J. N. „Gorgo/Medusa”. In *Oxford Research Encyclopedia of Classics*, by J. N. Bremmer. Oxford University Press, 2015. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199381135.013.2871>.
- Bucciferro, Claudia. „The Many Faces of the Other in Guillermo Del Toro’s *The Shape of Water*”. *Quarterly Review of Film and Video* 40, sz. 4 (2023. május 2.): 421–37. <https://doi.org/10.1080/10509208.2021.2021053>.
- Butler, Judith. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge, 1999.
- Campbell, Joseph. *The Hero with a Thousand Faces*. London: Fontana, 1993.
- Cohen, Jeffrey Jerome, szerk. *Monster Theory: Reading Culture*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996.
- Connolly, Sean P. „Georges Bataille, Gender, and Sacrificial Excess”. *The Comparatist* 38, sz. 1 (2014. október): 108–27. <https://doi.org/10.1353/com.2014.0000>.
- D. Tóth Judit. „Médeia, a korinthosi feleség: (Euripidész: Médeia)”. *Studia Litteraria* 56, sz. 1–4 (2017. január 1.). <https://doi.org/10.37415/studia/2017/56/4094>.
- Dowden, Ken. „Amazons”. In *Oxford Research Encyclopedia of Classics*, by Ken Dowden. Oxford University Press, 2016. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199381135.013.342>.
- Eco, Umberto. *The Open Work*. London: Hutchinson Radius, 1989.
- Foley, Helene P. *Reflections of Women in Antiquity*. Routledge, 1981.
- Geertz, Clifford. *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. 4. [print]. London: Fontana Press, 1993.
- Geoghegan, Vincent. „Pandora’s Box: Reflections on a Myth”. *Critical Horizons* 9, sz. 1 (2008. április 9.): 24–41. <https://doi.org/10.1558/crit.v9i1.24>.
- Gerhard, Jane F. *The Dinner Party: Judy Chicago and the Power of Popular Feminism, 1970–2007*. Since 1970. Athens (Ga.): the University of Georgia press, 2013.
- Goldman, Norma, és Jacob E. Nyenhuis. *Latin via Ovid: A First Course*. 2nd ed. Detroit: Wayne State University Press, 1982.
- Kearney, Richard. *Strangers, Gods and Monsters*. 0 kiad. Routledge, 2005. <https://doi.org/10.4324/9780203994719>.
- Kerényi, Carl. *Archetypal Images in Greek Religion: 5. Zeus and Hera, Archetypal Image of Father, Husband, and Wife*. Archetypal Images in Greek Religion. Princeton: Princeton University Press, 2015. <https://doi.org/10.1515/9781400869763>.
- Kiss Noémi. „UTAZÁS A VASFÜGGÖNYÖN TÚLRA”, 2024.
- Kristeva, Julia. *Powers of Horror: An Essay on Abjection*. Fordította Leon S. Roudiez. European Perspectives. New York: Columbia University Press, 2024.
- Lerner, Gerda. *A Criação Do Patriarcado: História Da Opressão das Mulheres Pelos Homens*. São Paulo: Pensamento-Cultrix, Editora, Ltda, 2020.
- Mittman, Asa Simon, és Peter Dendle, szerk. *The Ashgate Research Companion to Monsters and the Monstrous*. Ashgate Research Companion. London New York: Routledge, 2017. <https://doi.org/10.4324/9781315241197>.
- Roe, Nicholas. *Leigh Hunt: Life, Poetics, Politics*. Routledge Studies in Romanticism. Hoboken: Taylor and Francis, 2012.

- Rozells, Madison. „At the Heart of Legend”: Feminist Revisionist Mythology in Twentieth-Century Poetry”, é. n.
- Tredennick, Bianca, szerk. *Victorian Transformations: Genre, Nationalism and Desire in Nineteenth-Century Literature*. Nineteenth Century Series. London New York: Routledge, 2016. <https://doi.org/10.4324/9781315548258>.
- Zimmerman, Jess. *Women and other monsters: building a new mythology*. Boston, MA: Beacon Press, 2020.